

JAN KLEPL:

PRO ZÁCHRANU TECHNICKÝCH PAMÁTEK

(Praha, 1957, 32 o.)

(A TECHNIKAI EMLÉKEK VÉDELMEÉRT)

Ez a kis füzet a Naše vlast (Hazánk) c. honismereti folyóirat négy számából készült különnyomat, amely a honismereti kérdések iránt érdeklődő közönség, elsősorban pedig a honismeret hívatott szakemberei, a helyi múzeumok munkatársai számára világítja meg népszerű formában a technikai emlékek védelmének a kérdését. „A technika a történelmi honismereti munkában” című első cikk a technika történetének fontosságára utal, azt bizonyítja, hogy a technikai fejlődés hallatlan perspektíváit feltáró századunkban a technika múltjának ismerete elsőrendű fontosságú a mai és eljövendő találmányok megértéséhez és ugyanakkor a tudományos világnézet kialakításában is fontos szerepet játszik. A szépirodalom és az űjúsági irodalom már foglalkozott a technika csehszlovákiai úttörőinek életével, népszerűsítő cikkek is jelentek meg, de a technika történetére vonatkozó tudományos kutatás a mai napig elmaradt. Sok itt a teendő, elsősorban a központi tudományos intézményeket kell újjászervezni és képesé tenni arra, hogy az országos kutatómunkát egybehangolják és irányítsák. A kutatásnak kettős irányban kell haladnia, egyrészt helyi témákat kell részletesen feldolgoznia, másrészt országos viszonylatban kell a technikatörténet legfontosabb kérdéseit összefoglalnia.

„A technika a honismereti múzeumokban” c. második cikk az előbbire utalva a honismereti múzeumok feladatait vizsgálja. Az előző cikkhez hasonlóan itt is sürgeti a még meglevő maradványok megőrzését, konzerválását, mert egyre több azoknak a kézműves iparágaknak a száma, amelyek kihalnak, és ha tárgyi emlékeik nem őrződnek meg arra illetékes intézményekben, szakemberek kezében, akkor idővel már lehetetlen lesz ezeknek a technikai módszereknek a rekonstruálása. Ezért a honismereti munkával foglalkozók figyelmébe ajánlja, hogy kísérjék figyelemmel szűkebb hazájuk fejlődését ebből a szempontból, kutassák fel és gyűjtsék össze a még meglevő emlékeket. Igen fontosnak tartja a manufaktúra-korszak bármilyen jellegű emlékeinek megőrzését is, hiszen ez a történeti kutatásnak is egyik legfontosabb mai kutatási területe. A kutatás körét természetesen nem szabad a múlt századdal lezárni, a gépi nagyipar tárgyi emlékeit is a lehetőségekhez képest meg kell őrizni.

„A technikai emlékek védelméért” c. harmadik cikk a technikai műemlékvédelem eddigi, eléggé csekély eredményeit foglalja össze. František Zuman már 1924-ben, majd ismét, 1929-ben felhívta a figyelmet technikai emlékek gyűjtésére, és az akkori Masaryk-féle Munka Akadémia kezdeményezett is bizonyos lépéseket, a német megszállás azonban lehetetlenné tette a munka folytatását. 1945 után az egész ipari termelés szerkezetének mérhetetlenül meggyorsult átalakulása még sürgetőbbé teszi a pusztulófélben levő technikai emlékek védelmét. 1946-ban Josef Stránský mérnök újabb tervet dolgozott ki a technikai fejlődés történelmi dokumentációjának megvalósítására, de ez a kezdeményezés sem talált folytatásra. A szerző a Német Demokratikus Köztársaság és Jugoszlávia technikai műemlékvédelmét hozza fel követendő példaként. 1956-ban az Állami Műemlékvédelmi Hivatal kérdőívet dolgozott ki az országban levő technikai műemlékek felkutatása érdekében. Remélhető, hogy ez az állami akció intézményesen segít majd a helyzetben.

A negyedik cikket Ivo Kruliš írta: „A százéves kladnői vasmű” címen, ebben rövid népszerű képet ad az 1854-ben létrehozott vasmű történetéről. A vasmű történetét nagyobb munkaközösség kutatja fel, a szerző cikke második részében beszámol ennek a kutatásnak eddigi eredményeiről és terjedelméről. A cikk voltaképpen mintapélda kíván lenni arra, hogyan kell a technika történetével foglalkozni. Néhány technikai műemlék képe és hozzáfűzött magyarázat szintén a technikai műemlékvédelem fejlesztését kívánja szolgálja.

A kis füzet természetesen nem lép fel azzal az igénnyel, hogy a technikai műemlékvédelem kérdéseit tudományos alapon rendszerezve adja elő. Célja inkább csak a szélesebb körű érdeklődés felkeltése. Eredményében és hiányosságában azonban egyaránt tanulságos a mi számunkra, hiszen nálunk a technikai műemlékvédelem kérdése ugyancsak sürgető. A csehszlovákiai technikatörténeti kutatások a példa mellett komoly figyelmetztetésül szolgálhatnak a kérdés hazai szakemberei számára.